

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. дн Антоанета Ангелова Анчева

за дисертационния труд

на

доц. д-р Боян Красимиров Манчев

на тема:

**„ИЗКУСТВО И ПОЙЕЗИС: ФИЛОСОФИЯ НА ОБРАЗА И
ФИЛОСОФСКА ФИГУРОЛОГИЯ.
ОПИТИ ПО ЕПИСТЕМОЛОГИЯ НА ОСНОВАНИЯТА НА ТЕОРИЯТА
НА ИЗКУСТВОТО“**

за присъждане на: научната степен „**доктор на науките**”

област на висшето образование: 8. ИЗКУСТВА

професионално направление: 8.1 ТЕОРИЯ НА ИЗКУСТВАТА

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Департамент „Изящни изкуства“

Доц. д-р Боян Манчев представя дисертационен труд на тема „Изкуство и пойезис: философия на образа и философска фигурология. Опити по епистемология на основанията на теорията на изкуството“ за защита на научната степен „доктор на науките”.

Доц. д-р Боян Манчев е известен като един от най-сериозните специалисти в областта на философията и теорията на изкуството. Той е успял да изгради забележителна научна репутация както у нас, така и в чужбина, свидетелство за което са неговите публикации и участието му в отговорни научни форуми, издания, проекти и др.

Самият труд, предвид спецификата си, както сам авторът определя, е структуриран в три раздела, притежаващи относителна автономност и чието съдържание се явяват студиите “Другият произход на изкуството” /« L’*autre origine de l’art* », 2021/ и книгите “Изменението на света. За една радикална естетика” [L’*altération du monde. Pour une esthétique radicale*, 2009 / 2020] и “Новият Атанор. Начала на философската фантастика” (2020). В автореферата доц. Б. Манчев прецизно отбелязва, че представеният дисертационен труд

„представлява синтез на техните основни положения“, които са претърпели неминуемо развитие с оглед на общата структура и концептуалната цялост на изследването. В резултат той е базиран върху тях без, обаче, да ги повтаря.

Освен двата раздела, /както са наречени/, включващи по три части - респективно шест части, дисертацията съдържа увод, заключения към отделните части, библиография, приложение с изображения към Първата част на Първи раздел и справка за научните приноси. Общият обем на труда е 478 страници.

В Библиографията, както коректно е отбелязано, са включени цитираните или ползвани монографии и съдържа само няколко студии и статии. Включени са 410 заглавия, от които 196 заглавия на кирилица и 214 заглавия на латиница.

Още в „Увода“ авторът ясно и прецизно дефинира целите, задачите и маркира философската и изкуствоведска проекции, които ще следва и отстоява в цялостното изследване. Така още в увода – в идеята, в задълбочеността на обхвата и стремежа за многопластовост и интердисциплинарност е заложен специфичния научен принос на труда.

Всъщност, изследването следва дългогодишните търсения на доц. д-р Б. Манчев в „полето на философията и теорията на изкуството и културната история, обособявайки основните ѝ етапи и структурни моменти“. Така представена, дисертацията се явява целенасочен и последователен резултат на заявени и трайни интереси към проблемни явления в тези научни области.

Това, което държа да подчертая е, че подходът към изясняването, анализите и изводите в дисертацията представляват новост за научноизследователската общност в контекста на това, че „Сърцевина на труда представлява отношението между философия и изкуството“. Още повече, че за постигането на целта на изследването, а именно разкриване на

„иманентното действие на философските понятия и концепции в художествените творби, както и ролята им за структурирането на самата идея за изкуство“, авторът предлага „огледален поглед“, така да се каже своеобразна двойна оптика от философията към изкуството и от изкуството към философията.

Първият раздел на дисертацията, наречен „Корпус“, включва три студии с относителна самостоятелност и „различна модалност“ в разкриването на поставения проблем. В основата на първата част е студията « *L'autre origine de l'art* » / „Другият произход на изкуството“/, която е публикувана на френски и португалски език в колективната монография “Устояването на творбата”. Тя е посветена на понятията пойезис, образ и изкуство. Тук фокусът е поставен върху „установяването на модерното значение на понятието за изкуство във връзка с категорията за творчество, пойезис, респективно – със способността за производство на образи“. Проследени са историческите аспекти на понятието за *poiesis* от Аристотел насам, с акценти върху значимостта му във философията и изкуството на Ренесанса. Това не е случайно, тъй като, както е известно, през Ренесанса се създава нов тип на човешки взаимоотношения и духовно възприемане на света, който се гради върху хуманизма, науката и изкуството. Последните определят и характера на италианския Ренесанс. Те са тези основни и неразривни компоненти на една цялостна и хармонична духовна култура, която разчупва догматиката и отприщва бента на човешката любознателност и предизвикателство. Като следващ „ключов“ момент е посочен 18-ти век и влиянието на абат Батьо и особено на Имануел Кант. Особено внимание е обърнато на йенските романтици и в частност Новалис. И тук Б. Манчев изказва хипотезата, че „именно тези схващания залягат в основата на модерното схващане както за изкуство, така и за философия“. Определя се историческото разбиране за изкуство в неговата автономност като *royaume de la beauté*.

Втората част на дисертацията - „Философска фигуурология“ е посветена на понятията за образ, фигура и понятие. Тя се основава на друга книга на автора – “Новият Атанор. Начала на философската фантастика” и поставя въпроса за „образа като онтологическа матрица на философското понятие“. Изследва се създаването на „устойчиви образи и фигури“, тяхната значимост и значението им за структурирането на философския език и художествената практика – образът придобива, по думите на автора, „статут на онтогоничен агент“. Третата част е посветена на понятията *aisthesis*, *alloiosis* и образ. Изследва се философия на образа като антропологически, културен и художествен феномен. Приложен е комплексен подход и философията на образа е представена в „синтетична перспектива“ като средищен културен феномен и като възлово философско и изкуствоведско понятие. Тази проблематика е заложена от автора още в неговото изследване „Невъобразимото. Опити на философия на образа“, НБУ, 2003, както и в курса лекции, който той води повече от 20-т години в НБУ. Така в третата част е поставен въпросът за произхода на изображението с хипотезата за ключовата му роля в художественото творчество на модерността. Не случайно, проблемът за образа е един от основните и във визуалните изследвания. Той е в обръщение и в редица теории и подходи в по-ново време – феноменологичната линия на М. Мерло-Понти, Ж.-Л. Марион, М.-Ж. Мондзен и др., философската деконструкция на Ж. Дерида, семиотичният анализ на Р. Барт и пр. В този контекст изследването е много полезно и ценно в „проблемното поле“ на изследванията на визуалното. Това са изключително значими, сериозни проблеми, бих казала, с фундаментално значение, които са в пресечната точка на философията и теорията на изкуството.

Или, както сам доц. Б. Манчев много точно обобщава, първата част от изследването има „епистемологично-изкуствоведска ориентация (отнасяща се до епистемологичните основания на самата идея за автономно познание на

изкуството), втората – епистемологично-философска, а третата – антропологично-феноменологическа, като онтологическият хоризонт – хоризонтът на общата поетика – обединява трите фази на изследването“.

Вторият основен раздел на дисертацията, наречен „Разработки“ е определен като „приложен“ и съдържа части от изследвания, които са преработени с оглед структурирането и цялостта на труда. Тяхната задача, според автора, е да представят възможностите на теоретичните положения на основната част на труда, разгръщайки ги в „конкретни експериментални модалности“.

Без да имам възможност за по-детайлно разглеждане на дисертационния труд на доц. Б.Манчев и да аргументирам новаторския му характер, ще подчертая, че пред нас е задълбочено изследване, отнасящо се до няколко проблемни кръга, разширявайки и обогатявайки научни територии. По този начин той не само отговаря и запълва съществуващия известен дефицит в нашата наука, но и се равнява с водещи тенденции и насоки в съвременната хуманитаристика и изкуствознание.

Изцяло изказвам съгласие с посочените от автора научни приноси, които считам за подчертано значими. Тяхната значимост се определя от новата информация, изчерпателност на направените анализи и релации, от съвременните изследователски методи и широкия и интердисциплинарен обхват на разглежданата проблематика. В представената дисертация са намерили израз изключително важни качества като задълбочена и аналитична мисъл, умение да се изгради смислов и съдържателен фокус на фона на подчертан стремеж към обхватност и всичко това съчетано с вкуса и усета за структурата на текста и видно през призмата на двойната философска и изкуствоведска гледна точка.

Затова убедено мога да заявя, че представеният от доц. д-р Боян Манчев дисертационен труд представлява новост за нашата наука, но в същото време

той не е неочакван за него като изследовател – философ и изкуствовед. Повече от две десетилетия, бидейки преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, Нов Български университет, както и вицепрезидент на Международния философски колеж, Париж и др., той е не само част от една научна и артистична среда, но е и неин активен участник в области като онтология, философия на изкуството, съвременно изкуство. Изнасял е лекции, организиран е конференции и форуми в множество европейски и американски университети и институции. С други думи, научните интереси на изследователя доц. д-р Боян Манчев са сериозно доказани до този момент от множество му публикации и изяви, включително и по темата на дисертацията.

Самият труд показва висока ерудиция, подкрепена от едно интердисциплинарно и комплексно като тип мислене, което е и негово изключително ценно качество. Това, че изследването е многопосочно, обхваща няколко научни области, го прави отворено към определени интердисциплинарни проекции и задълбочава неговите приноси и стойност. Затова считам за цялостен принос на дисертацията на доц. д-р Боян Манчев, неговия стремеж към глобален поглед – философски и изкуствоведски, нещо което, както бе отбелязано, не е често срещано в нашата наука.

Дисертационният труд, както и публикациите на доц. Манчев са красноречиво доказателство за устойчивите му интереси към проблемни кръгове от науката и изкуството, в чиито територии, той задълбочено и резултативно е навлязъл.

Като заключение ще кажа, че дисертационният труд представлява новаторско и сериозно изследване, което притежава много висок евристичен потенциал, което въвежда в научен оборот нов и значим материал, разширява теоретико-философски и изкуствоведски територии и създава интердисциплинарни проекции. Дисертантът отлично познава, владее и борави с материята като отстоява своя позиция, която се чувства в цялото изследване.

Считам, че представеният дисертационен труд на тема „Изкуство и пойезис: философия на образа и философска фигурология. Опити по епистемология на основанията на теорията на изкуството“ за защита на научната степен „доктор на науките“ представлява изключително сериозно и задълбочено теоретично изследване с подчертано приносен характер.

С оглед на всички посочени от мен достойнства и научни приноси на дисертацията, професионално умение, научна ерудиция, изключителна прецизност, оригиналност на изложението, които в пъти покриват изискуемите научни критерии, изказвам своята положителна оценка и убедено предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на доц. д-р Боян Красимиров Манчев научната степен „доктор на науките“ в научна област 8. „Изкуство“, професионално направление 8.1 Теория на изкуствата.

22.07.2022 г.

проф. дн Антоанета Анчева